

JAVASLATOK AZ ÚJ BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYV GYŰLÖLET-BŰNCSELEKMÉNYEKRE VONATKOZÓ SZABÁLYOZÁSÁRA

2012. március 6.

A SÉRTETTI KÖR PONTOSÍTÁSA.....	2
Problémafelvetés	2
Javaslat	3
1.A védendő csoportok pontosítása.....	3
2.Zárt lista alkalmazása	4
3.A nyílt lista pontosítása	5
4.A terminológia: védett csoport.....	5
GYŰLÖLET-BŰNCSELEKMÉNYKÉNT A JOGALKALMAZÁS ÁLTAL NEM ÉRTÉKELT ESETEK.....	6
AZ ELŐÍTÉLETBŐL ELKÖVETETT RONGÁLÁS ÉRTÉKELÉSE.....	6
Problémafelvetés	6
Javaslat	7
1.Külön bekezdés a 241. §-ban	7
2.Külön tényállás.....	8
3.Minősített eset	8
4.Az aljas indok pontosítása.....	8
AZ ELŐÍTÉLETBŐL ELKÖVETETT ZAKLATÁS ÉRTÉKELÉSE	9
Problémafelvetés	9
Javaslat	9
1.Új fordulat a közösség / védett csoport tagja elleni erőszak tényállásában.....	9
2.A zaklatás minősített esete	10
A GARÁZDA JELLEGŰ TÉNYÁLLÁS PONTOSÍTÁSÁNAK SZÜKSÉGESSÉGE	10
Problémafelvetés	10
Javaslat	11
HALMAZATI KÉRDÉSEK, A MINŐSÍTÉS PROBLÉMÁJA.....	11
Problémafelvetés	11

Javaslat	12
AZ ELŐKÉSZÜLET BÜNTETÉSE.....	12
Problémafelvetés	12
Javaslat	13
ALJAS INDOK – ELŐÍTÉLETES INDOK ELVÁLASZTÁSA	13
Problémafelvetés	13
Javaslat	14
1. Külön minősítő körülmény.....	14
2. Az aljas indok értelmezése	15

A SÉRTETTI KÖR PONTOSÍTÁSA

Problémafelvetés

A közösség tagja elleni erőszak hatályos tényállása, csakúgy, mint a a Büntető törvénykönyvről szóló előterjesztés (a továbbiakban: Tervezet) 241. §-a nyílt végű felsorolást tartalmaz, hiszen 2009 februárja óta nem csak a nemzeti, faji, etnikai és vallási csoporthoz tartozás, hanem a lakosság bármely csoportjához tartozás miatt elkövetett támadások esetében is lehetővé teszi e bűncselekmény megállapítását. A nyílt lista alkalmazása azonban több problémát is felvet. Egyrészt az előítelel motiválta támadásoknak gyakran kitett csoportok közül többet nem emel ki (pl. melegek, fogyatékkal élők). Másrészt olyan tágra szabja a védett csoportok körét, hogy abba olyan sértettek (pl. szélsőséges eszméket valló laza baráti társaság tagjai – lásd a miskolci és sajbábonyi eseteket) is beletartoznak, akiket a jog nem részesíthet speciális védelemben, azaz védelmük e tényállás alapján nem indokolt. A Tervezet szövegezése alapján például közösség tagja elleni erőszaknak minősülhetnének a foci-drukkerek közötti utcai verekedések is. Ezek azonban nyilvánvalóan nem illeszkednek a gyűlölet-bűncselekmények körébe. A nyílt felsorolás túl tág jogalkalmazói értelmezésre ad lehetőséget és jogbizonytalanságot okoz, ezzel nehezíti a hatékony jogalkalmazást.

Ezzel szemben egyes csoportokkal szemben elkövetett gyűlölet-bűncselekményekre a hatóság nem reagál. Ennek egyrészt oka, hogy a sértettek nem kezdeményeznek eljárást, másrészt pedig a jogalkalmazók számára nem feltétlen egyértelmű, hogy mely csoportok jogosultak kiemelt védelemre. Például az Athéna Intézet által vezetett adatbázis¹ alapján a rasszista és az antiszemita indíttatásból elkövetett bűncselekmények után a homofób motivációjúak fordulnak elő a leggyakrabban a gyűlölet-bűncselekmények között. Egy 2010-es a magyarországi lesbikus, meleg, biszexuális és transznemű embereket célzó adatfelvétel,² szerint a homofób és transzfób indíttatású erőszakos támadások Magyarországon igen elterjedtek. 15,6%-ot ért már élete során szexuális irányultságával vagy nemi identitásával összefüggésben erőszakos támadás. A transzneműek 26,2%-át élete során érte már erőszakos támadás. Az áldozatok mindössze 13,4%-a jelentette az esetet a rendőrségnek. Az elkövetők felelősségre vonására az esetetek töredékében került sor.

Bár a fogyatékos személyek elleni előítelelből fakadó erőszakos támadások az eddig

¹ http://www.athenaintezet.hu/gyuloletbuncselekmeny_lista.

² Az MTA Szociológiai Kutatóintézete és Háttér Társaság a Melegekért vizsgálata: <http://www.hatter.hu/kiadvanyaink/osce-hatecrime-2010>.

megismert statisztikák szerint nem gyakoriak – ahogy a gyűlölet-bűncselekményeknek általában is csak töredéke jelenik meg a nyilvántartásokban –, e mögött feltehetően a bűncselekmények illetve a sértetti csoport rendkívül magas látenciája áll.

A védett tulajdonságok illetve csoportok meghatározása olyan jelentőségű kérdés, amelyet a jogalkotónak magánál kell tartania. A jogalkotónak saját kezében kell tartania azt a döntést, hogy mely csoportoknak garantál kiemelt védelmet, mely csoportokat határozza meg, mint a gyűlölet-bűncselekmények lehetséges célpontjait, sértettjeit.

Javaslat

1. A védendő csoportok pontosítása

Ahogy a Problémafelvetésben vázoltuk, a „lakosság egyéb csoportja” kifejezés a gyakorlati tapasztalatok alapján túl széles személyi kört ölel fel, illetve nem egyértelmű, hogy mely csoportok tagjai „érdemlik meg” a védelmet.

A nemzetközi gyakorlatban a gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozó jogszabályok a magyar Btk. által is kiemelt nemzeti-faji-etnikai, illetve vallási csoportok mellett leggyakrabban a szexuális irányultság (meleg, lesbikus, biszexuális), a nemi identitás (transzneműek, interszexuálisok), illetve a fogyatékoság szerinti csoportokat nevezik meg.

A gyakorlati tapasztalatok alapján Magyarországon viszonylag könnyen meghatározhatóak azok a csoportok, amelyek védelemre szorulnak a gyűlölet-indíttatású bűncselekményekkel szemben. Olyan csoportokat kell feltüntetni a jogszabályban, amelynek tagjait a csoportot összekötő védett tulajdonság és jellemző miatt ér előítélet, illetve előítélet motiválta bűncselekmény.

A hatályos Btk.-ban nevesített csoportok feltüntetése a továbbiakban is indokolt. Ugyanakkor a „faji csoporthoz tartozás” kitélt érdemes törölni tekintettel arra, hogy a mai ember egységesen a homo sapiens fajba tartozik, így ez a megkülönböztetés a II. Világháború befejeződése óta indokolatlanul került a felsorolt védett tulajdonságok közé.

A *szexuális irányultságnak* és *nemi identitásnak* a zárt listában történő szerepeltetése mellett szól, hogy e csoportok tagjai Magyarországon kifejezetten gyakran válnak gyűlölet-bűncselekmények áldozatává. A magyar Kormány továbbá nem hagyhatja figyelmen kívül, hogy a homofób és transzfób gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos jogi szabályozás megerősítésére vonatkozó ENSZ Időszakos Egyetemes Felülvizsgálata során tett ajánlást elfogadta.³ Az Európa Tanács emberi jogi biztosának 2011-es jelentése is a homofób és transzfób indíték nevesítését javasolta.⁴

Fontos a *fogyatékoság* explicit formában történő védett csoportná nyilvánítása. A nevesítés nemcsak a nemzetközi elvárásokat teljesítené, hanem a gyűlölet-bűncselekmények áldozataivá vált fogyatékos emberek számára is üzenetet jelentene a cselekmények bejelentésére, a védettségük tudatosulására, illetve a jogalkalmazók érzékenységét is jelentősen növelhetné.

Az EBESZ 2010-es gyűlölet-bűncselekményekről szóló jelentése⁵ szerint szinte az összes

³ ENSZ Magyarország Egyetemes Időszakos Felülvizsgálatának jelentése, 2011. július 11. Angol nyelven elérhető: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G11/145/34/PDF/G1114534.pdf?OpenElement>

⁴ Európa Tanács Emberi Jogi Biztos, Szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetés Európában, 2011. elérhető: http://www.coe.int/t/Commissioner/Source/LGBT/LGBTStudy2011_en.pdf.

⁵ EBESZ, 2010-es jelentés a gyűlölet-bűncselekményekről, 2011. elérhető: <http://tandis.odihhr.pl/hcr2010/>

tagország gyűlölet-bűncselekményekkel foglalkozó jogszabályában a „hagyományosan” megnevezett csoportok mellett a leggyakrabban nevesített védett csoport a szexuális irányultság alapján meghatározott, amely 20 ország szabályozásában szerepel. Ugyanezen forrás alapján, a választ adók közül 13 ország nevesíti a fogyatékossgot, és 9 a nemi identitást mint védett tulajdonságot.

Több országban is az elmúlt években került csak a figyelem középpontjába a fogyatékos személyek, különösen az értelmi fogyatékosok terhére elkövetett zaklatás és erőszakos támadások problémája.⁶ Ezzel párhuzamosan egyre több ország nevesíti a fogyatékossgot a gyűlölet-bűncselekmények által védett csoportok között. A szerepeltetés mellett szól az is, hogy az új Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdése a fogyatékossg szerinti megkülönböztetés tilalmát külön is nevesíti.

A fentiek alapján tehát az alábbi védett csoportokat szükséges nevesíteni az új jogszabályban:

- nemzeti- etnikai- vallásicsoporthoz tartozás- lelkiismereti meggyőződés- fogyatékossg- szexuális irányultság- nemi identitás

E védett csoportok felsorolását az értelmező rendelkezések között érdemes elhelyezni. Az egyes tényállásokban így elegendő az értelmező rendelkezésre visszautalni.

A védett tulajdonságok külön nevesítése hozzájárulhat a gyűlölet-bűncselekménnyel kapcsolatos adatgyűjtés javításához is, és ezáltal ezen bűncselekmények hatékonyabb monitorozásához és megelőzéséhez. A nevesítés üzenetértékű és szimbolikus jelentőségű, amellyel a jogalkotó világosan kifejezi, hogy kiemelt védelmet garantál azon csoportoknak, amelyek védett tulajdonságuk miatt hátrányos megkülönböztetésnek vannak kitéve, és jelzi, hogy e csoportok védelme kiemelt közösségi érdek.

Az alábbi két pontban megfogalmazott javaslatokat azok prioritási sorrendjében ismertetjük.

2. Zárt lista alkalmazása

A külföldi országokban a zárt lista alkalmazása gyakoribb. Rendszerint azokat a csoportokat védik a büntető jogszabályok, amelyek támogatását a történelmi adottságok, a gyakran előforduló incidensek indokoltá teszik. A nemzetközi jogi dokumentumok a homályos, jogbizonytalanságot jelentő fogalmak (pl. társadalmi csoport) alkalmazását nem javasolják. A nemzetközi gyakorlatban leggyakrabban a hatályos Btk.-ban található, illetve a szexuális irányultság és nemi identitás, illetve a fogyatékossg védett tulajdonság alapján meghatározott csoportok védelmét találjuk.

A védett csoportok zárt listájának alkalmazását ajánlja az EBESZ is,⁷ szintén arra hivatkozva, hogy a nyílt lista jogalkalmazói bizonytalanságot teremthet, amellyel végeredményben szubjektív értékítéletre és önkényes döntésre bízza a jogalkotó, hogy mely csoportokat illeti meg a gyűlölet-bűncselekménnyel szembeni különleges védelem.

A zárt listába tartozó csoportok megnevezését az értelmező rendelkezések között teheti

⁶ Lásd pl.:

http://www.equalityhumanrights.com/uploaded_files/Scotland/Disability_Harassment_Inquiry/ehrc242_dhfi_main_report_v91.pdf

⁷ OSCE, Hate Crime Laws – A Practical Guide, 2009. Elérhető: www.osce.org/odihr/36426.

meg a jogalkotó. Így a védett csoport tagja / közösség tagja elleni erőszak (Tervezet 241. §), illetve a közösség elleni uszítás (Tervezet 376. §) tényállásaiban a védett csoportok vonatkozásában az értelmező rendelkezésre kell visszautalni.

Ha a jogalkotó zárt listát alkalmaz, az kiiktatja a jogalkalmazásbeli bizonytalanságot, elkerüli a jogszabály értelmének aláadását, hiszen kizárja, hogy olyan csoportok (pl. a fenti példa foci-drukkerei) is védelmet kapjanak, amelyeket nem személyiségük lényegi vonásaként meghatározott védett tulajdonság köt össze.

3. A nyílt lista pontosítása

Noha a Btk. és a Tervezet által használt nyílt felsorolás a nemzetközi gyakorlatban nem jellemző, ennek alkalmazását is választhatja a jogalkotó. Ebben az esetben is szükséges azonban a védett alanyi körnek a jelenleginél pontosabb meghatározása a Problémafelvetés részben meghatározott jogalkalmazói hibák kiküszöbölése érdekében. A nyílt lista fenntartása estén tehát olyan értelmező rendelkezés beiktatására van szükség, amely egyértelművé teszi, milyen típusú társadalmi csoportok esetén van helye a gyűlölet-bűncselekmény megállapításának. A jogalkalmazó számára is nyilvánvalóvá kell tenni, hogy a törvény által védett csoportba olyan személyek tartoznak, akik közös, az emberi személyiséget alapvetően meghatározó jellemzővel rendelkeznek és e csoportalkotó tulajdonságuk miatt éri őket előítélet. A védelem természetesen nem irányulhat olyan csoport tagjaira, akiknek közös – csoportalkotó – jellemzőjük, hogy alapvető alkotmányos értékeket tagadnak meg vagy bűncselekményt követnek el.

A nyílt listát ugyancsak az értelmező rendelkezések között érdemes elhelyezni. A jogalkalmazó orientációja érdekében pedig fel kell sorolni azokat a védett csoportokat, amelyek különösen érdemesek a büntetőjogi védelemre.

Védett csoport: olyan emberek csoportja, akik valamely közös, az emberi személyiséget lényegileg meghatározó jellemzővel rendelkeznek, kivéve, ha e jellemző alapvető alkotmányos érték tagadásában nyilvánul meg. Ilyen jellemző különösen:

- a nemzeti,
 - az etnikai,
 - a vallási,
- csoporthoz tartozás,
- a lelkiismereti meggyőződés,
 - a fogyatékoság,
 - a szexuális irányultság,
 - a nemi identitás.

E definíciót az értelmező rendelkezések között érdemes elhelyezni.

4. A terminológia: védett csoport

Ahogy a Problémafelvetés részben részletesen ismertettük, a „lakosság egyes csoportjai” fordulat alkalmazásával olyan csoportoknak is kiemelt védelmet nyújthat a jogalkalmazás, amelyek esetében ez nem indokolt. A jogalkalmazást – különösen a nyílt lista megtartása esetén – kétség kívül segítheti a jelenleginél megfelelőbb terminológia alkalmazása.

A „védett csoport” kifejezés alkalmazása megkönnyíti a jogértelmezést, továbbá világosan utal arra, hogy nem akármelyik csoportot illeti meg a védelem, hanem csak egyes speciális helyzetben lévőket, azokat, akiknek kiemelt védelemre van szüksége, az őket érő előítéletesség miatt.

A fentiek alapján tehát a Tervezet 241. §-ának megnevezése „Védett csoport tagja elleni erőszak” megnevezésre módosulna. A szakasz (2) bekezdése például a korábbiakban már megfogalmazott szövegezésű lenne:

241. §

Aki mást valamely védett csoporthoz való tartozása vagy vélt tartozása miatt bántalmaz, illetve erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön, illetve zaklat, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Természetesen a terminológiát a Tervezet teljes 241. §-án és a 376. §-án is át kell vezetni. A módosítás eredményeként a 376. § megnevezése „Védett csoport tagja elleni uszítás” lenne, szövegezése pedig az alábbiak szerint változna:

376. §

Aki nagy nyilvánosság előtt

- a) a magyar nemzet,
- b) valamely védett csoport tagja

ellen gyűlöletre uszít, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A „védett csoport” és az azt meghatározó „védett tulajdonság” a magyar jogi szabályozásban is ismert fogalmak. Például az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (a továbbiakban: Ebktv.) a társadalmi szervezeteknek akkor enged képviselői jogok, ha céljaik között szerepelnek a védett tulajdonsággal körülírt emberi és állampolgári jogok védelme.⁸

A „védett csoport” és a „védett tulajdonság” a nemzetközi jogban is használt fogalom a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatban. Az EBESZ a gyűlölet-bűncselekményeket célzó jogszabályalkotáshoz készített útmutatójának⁹ ajánlása szerint például az előítélet-motiválta cselekmény elkövetője a célpontot valamely védett tulajdonsága miatt választja ki.

GYŰLÖLET-BŰNCSELEKMÉNYKÉNT NEM ÉRTÉKELT ESETEK

AZ ELŐÍTÉLETBŐL ELKÖVETETT RONGÁLÁS ÉRTÉKELÉSE

Problémafelvetés

A tapasztalatok szerint a jogszabályi hiányosságok miatt a jogalkalmazás nem képes arra, hogy értékelje az előítélet-motivációból elkövetett dolog elleni erőszakot, amely nem pusztán a károkozásra, hanem valójában – közvetetten – a védett csoporthoz tartozó személy vagy személyek ellen irányul. A hatályos Btk. és a Tervezet gyűlölet-bűncselekmény tényállása alapján az elkövetők felelősségre vonására csak elméleti lehetőség, a gyakorlatban ez nem történik meg,. Például:

- 2010 márciusában a Dohány utcában a Széder-estet ünneplő zsidó vallású emberek ablakát kővel dobták be;
- 2011 áprilisában Gyöngyöspatán egy roma emberek által lakott ház ablakát dobták be kővel, amikor a településen szélsőséges csoportok voltak jelen;
- 2011 augusztusában a Magyarországi Muszlim Egyház parkolójában a bent imádkozók autóját gyújtották fel illetve rongálták meg különböző módokon.

A rasszista, illetve antiszemita motívum mindegyik esetben egyértelmű volt, ugyanakkor a hatóságok ezt nem értékelték, a sértetti képviselőknél pedig nem sikerült elérniük, hogy a hatóság vizsgálja az előítélet-motivációt. A példákban említett cselekmények kétséget kizáróan személy(ek) ellen, az ő megfélemlítésükre irányultak, azok védett csoporthoz való tartozása miatt, tehát a közösség tagja elleni erőszak tényállásában meghatározott bántalmazás vagy kényszerítés kísérletét meg kellett volna állapítani.

⁸ Ebktv. 3. § e) pont.

⁹ OSCE, Hate Crime Laws – A Practical Guide, 2009. elérhető:

<http://www.osce.org/odihr/36426>.

Ilyen esetekben azonban, arra való hivatkozással, hogy konkrét személyeket nem érintett a cselekmény, a hatóság jellemzően nem a Btk. 174/B. §-a alapján vizsgálódik. Ennek ellenére a bíró a büntetés kiszabása során természetesen súlyosító körülményként figyelembe vehetné az előítélet-motívumot, azonban – mivel a tényállás (többnyire rongálás) nem tartalmazza az indítékot, sem mint tényállási elemet, sem mint minősítő körülményt – a nyomozás erre az elemre nem terjed ki. Ezért a bíró – hacsak más körülményekből nem derül ki vagy nem teljesen egyértelmű az előítélet motívum – nem lesz olyan információk birtokában, amelyek alapján értékelhetné e súlyosító körülményt.

Az aktuális magyarországi helyzet nem felel meg a nemzetközi ajánlásoknak sem. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) a gyűlölet-bűncselekmények kezelésére vonatkozó iránymutatásai¹⁰ szerint az előítélet-motivált cselekmény elkövetője a célpontot valamely védett tulajdonsága miatt választja ki. A célpont lehet egy személy, csoport vagy vagyontárgy. Tehát a jognak nem kizárólag a személy elleni bűncselekményekkel szemben kell védelmet nyújtania, hanem a vagyon elleni cselekmények vonatkozásában is, így a védett csoporthoz vagy csoportok tagjához tartozó vagy ezekkel azonosított vagyontárgyakkal, ingatlanokkal (vallási szertartás épülete, üzlet, lakóház, stb.) kapcsolatban.

A helyzet kezelése érdekében tehát a jogalkotónak be kell építenie a büntető kódexbe egy új, vagyon elleni gyűlölet-bűncselekmény tényállást, vagy a rongálás – és esetleg más, hasonló jellegű tényállások – minősített eseteként kell értékelnie az előítélet motívumot. A személyek ellen a vagyontárgyaik károsításával megvalósuló gyűlölet-bűncselekmény kérdése megoldásában természetesen sokat segítene egy olyan nyomozati protokoll, amely iránymutatást ad a nyomozást végzők számára abban a tekintetben, hogy mely bűncselekmények esetén és milyen módon, milyen indikátorok alapján kell az előítélet-motívumot vizsgálni.

Javaslat

A fentiekben kifejtettek értelmében a rongálás esetében indokolt az előítélet-motívum kifejezett büntetőjogi értékelése. Az előítéletből elkövetett rongálás értékelése, annak a jogalkalmazó számára is világos formában történő megfogalmazása elősegíti a jogalkotó által preferált tetterányos büntetések alkalmazását is. E cél elérésére különböző megoldások léteznek. A legmegfelelőbb változatokat az 1. és 2. pont alatt mutatjuk be, a 3. és 4. pontban jelzettek kevésbé célravezető megoldások, azonban végső soron alkalmazhatóak.

1. Külön bekezdés a 241. §-ban

A 241. §-ban meghatározott „védett csoport tagja elleni erőszak” tényállásán belül külön bekezdésben lehet meghatározni az előítélet-motivációból a védett csoport tagjára vagy vélt tagjára való tekintettel elkövetett rongálást. E megoldás egyértelmű, könnyen kezelhető és alkalmazható tényállást teremt a jogalkalmazó számára, a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos statisztikai adatgyűjtést is elősegíti. A javaslat elfogadása esetén a hatásköri szabályok alapján a jogalkalmazó szakszerűbb eljárására is számíthatunk.

Aki valamely védett csoportra való tekintettel idegen vagyontárgy megsemmisítésével vagy megrongálásával kárt okoz, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

¹⁰ www.osce.org/odihr/36426

2. Külön tényállás

Egy másik megoldás lehet a Tervezet XXXVI. fejezetében meghatározott vagyon elleni erőszakos bűncselekmények között egy külön tényállásban meghatározni a védett csoport tagja sérelmére elkövetett rongálást. Például:

Aki valamely védett csoportra való tekintettel idegen vagyontárgy megsemmisítésével vagy megrongálásával kárt okoz, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A külön tényállásban megfogalmazott tilalmazott magatartás egyértelmű üzenetet jelent a társadalom és a jogalkalmazó számára is. Ráadásul egy új tényállásra, annak alkalmazásának körülményeire mindig több szakmai figyelem irányul, mint egy kisebb módosításra. Az új tényállás beiktatása mellett szól az is, hogy a Tervezet egyébként is egy új bűncselekményi kategóriát iktat be (vagyon elleni erőszakos bűncselekmények), amelybe egyszerűen beilleszthető a védett csoportra tekintettel elkövetett rongálás

3. Minősített eset

A jogalkotó által meghatározott célokat, valamint a nemzetközi szervezetek által támasztott elvárásokat az is kielégíti, ha a Tervezet 415. §-ában található rongálás tényállás minősített eseteként határozzuk meg a védett csoportra való tekintettel történő elkövetést. Indokolt a védett csoportra tekintettel elkövetett rongálás minősített esetét a Tervezet 415. §-ának (3) bekezdésébe illeszteni a cselekmény tárgyi súlya miatt (és az 1., 2. pontokban meghatározott büntetési tételekkel való koherencia miatt).

(3) A büntetés büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha

- a) a rongálást valamely védett csoportra való tekintettel követik el, kivéve, ha a c) pontban meghatározott tárgyat, épületet vagy helyet rongál meg
- b) a rongálás nagyobb kárt okoz,
- c) az elkövető
 - ca) a kulturális örökség körébe tartozó tárgyat,
 - cb) vallási tisztelet tárgyát vagy vallási szertartás végzésére szolgáló épületet, vagy
 - cc) temetési helyet, temetkezési emlékhelyet, illetve temetőben vagy temetkezési emlékhelyen a halott emlékére rendelt tárgyatrongál meg.

(4) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha

- a) a rongálás jelentős kárt okoz,
- b) az elkövető a (3) bekezdés a) vagy ca)-cc) pontjában meghatározott tárgyat, épületet, vagy helyet semmisít meg, vagy
- c) a rongálást robbanóanyag vagy robbanószer felhasználásával követik el.

A javasolt jogszabálysöveg alapján büntetőjogilag megfelelően lehet értékelni például a „Problémafelvetés” részben megjelölt esetet, ahol muszlim emberek autóját gyújtották fel, vagy amikor roma emberek házának ablakát kővel bedobják egy ellenük irányuló, félelemmel teli időszakban. Ugyanakkor a szövegjavaslat alapján a kétszeres értékelést is kiküszöböljük, mert ha például magát a muszlim egyház épületét gyújtják fel, akkor az elkövető ellen a (3) bekezdés cb) pontja alapján indul eljárás.

4. Az aljas indok pontosítása

Ha a jogalkotó az 1.-3. megoldások közül egyet sem tart elfogadhatónak, akkor még egy lehetőség mutatkozik az előítélet-motivációból elkövetett cselekmények büntetőjogi értékelésére. Minden bizonnyal e megoldás a legkevésbé „erős”, üzenetértéke nincs, a jogalkalmazó figyelmét pedig külön fel kell majd hívni a jogszabályhely alkalmazására. Ugyanakkor e megoldás is hozzájárulna ahhoz, hogy a védett csoportra való tekintettel elkövetett rongálások ne maradjanak büntetlenül, a cselekményeket súlyukkal arányos

büntetéssel sújthassa a hatóság.

A 3. pontban jelzett javaslatához hasonlóan az előítélet-motivációból elkövetett rongálást, mint aljas indokból elkövetett rongálást a Tervezet 415. §-ába lehet beilleszteni.

(3) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha
a) a rongálást aljas indokból követik el,
b) a rongálás nagyobb kárt okoz,
c) az elkövető
ca) a kulturális örökség körébe tartozó tárgyat,
cb) vallási tisztelet tárgyát vagy vallási szertartás végzésére szolgáló épületet, vagy
cc) temetési helyet, temetkezési emlékhelyet, illetve temetőben vagy temetkezési emlékhelyen a halott emlékére rendelt tárgyat
rongál meg.

E megoldás alkalmazása esetén szükség van az „aljas indok” definiálására az értelmező rendelkezések között, ahol mindenképpen fel kell tüntetni, hogy az előítéletből történő elkövetés az aljas indok egy formája.

AZ ELŐÍTÉLETBŐL ELKÖVETETT ZAKLATÁS ÉRTÉKELÉSE

Problémafelvetés

A személy elleni bűncselekmények között a legtöbbször elképzelhető az előítéletes motívummal történő elkövetés. A hatályos közösség tagja elleni erőszak tényállásában szabályozott elkövetési magatartások (bántalmazás, kényszerítés), továbbá az aljas indok minősítő körülménnyel „ellátott” testi sértés illetve az emberölés esetein túl a tapasztalatok szerint a leggyakrabban a zaklatás esetében fordul elő előítéletes indíték. Ezt azonban sem a közösség tagja elleni erőszak, sem a zaklatás tényállása nem fedi le.

Közvetlen tapasztalataink alapján például Gyöngyöspatán több esetben történt előítéletes indítékú zaklatás: „Megöllek, te büdös cigány! A véretekkel lesz kifestve a házam”. E cselekményeket a Btk. hiányosságai miatt legfeljebb garázdasággént értékelte a jogalkalmazó. Gyűlölet-bűncselekmény megállapítására csak akkor van lehetőség, ha a cselekmény megvalósítja a Tervezet 241. § (2) bekezdésének második fordulatát, azaz a kényszerítéses alakzatot. Azonban – mint ezt másutt kifejtjük – erre tudomásunk szerint a jogalkalmazásban még nem volt példa. Azaz a gyakorlatban a rongálással kapcsolatban felvázolt helyzet jellemző az előítéletből elkövetett zaklatások esetében is: a gyűlölet-bűncselekményként elkövetett zaklatást nem értékeli a jog, illetve a jogalkalmazó.

Javaslat

A Problémafelvetés részben elemzett szabályozási és jogalkalmazási hiányosság kiküszöbölésére két megoldás is mutatkozik.

1. Új fordulat a közösség / védett csoport tagja elleni erőszak tényállásában

A gyűlölet-bűncselekmény tényállásában megalkotott új fordulat azzal az előnnyel jár – feltéve persze, ha a rongálás tényállása is ide kerül – hogy valamennyi, előítélet-motivációból elkövetett cselekményt egy helyen gyűjti össze a jogalkotó. Ez elősegíti a jogalkalmazást, annak egységességét és így a jogsértő cselekményekre adott hatósági válaszok hatékonyságát, azaz a visszatartó erőt is.

241. §
Aki mást valamely *védett csoport*hoz való tartozása vagy vélt tartozása miatt bántalmaz, *zaklat*, illetve erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Ha a Btk.-ban e megoldást követjük, akkor a jelenlegi hatásköri szabályok szerint a megyei rendőr-főkapitányság fog nyomozni, így nagyobb körütekintésre és szakszerűsége lehet majd számítani.

2. A zaklatás minősített esete

A másik megoldás, hogy a Tervezet 247. §-ának (3) bekezdésében az előítélet-indítékból elkövetett zaklatást minősített esetként határozza meg a jogalkotó.

247. §

(3) Aki a zaklatást

- a) házastársa, volt házastársa, élettársa vagy volt élettársa sérelmére,
- b) nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt álló személy sérelmére,
- c) hatalmi helyzetével visszaélve, illetve
- d) a sértett védett csoporthoz való tartozása vagy vélt tartozása miatt követi el [...].

E megoldás alkalmazása esetén is lehetőség lesz a fenti példában ábrázolt esetben történő eljárásra, tehát az elkövető felelőssége vonására. A megoldás alkalmazása esetén a törvény indokolásában ugyancsak érdemes magyarázatot fűzni a tényállás körébe eső cselekményekről, azok felismerése érdekében.

Végső megoldásként a rongálás kapcsán ismertetett 4. pontban tett javaslat is rendelkezésre áll. Tehát az, hogy az előítélet-motivációból elkövetett zaklatást minősített esetként határozza meg a jogalkotó, mint aljas indokból elkövetett zaklatást. Ebben az esetben is szükség van azonban – legalább – az indokolásban meghatározni az aljas eset lehetséges formáit.

A GARÁZDA JELLEGŰ TÉNYÁLLÁS PONTOSÍTÁSÁNAK SZÜKSÉGESSÉGE

Problémafelvetés

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 2011. évi XL. törvény új szakaszt iktatott a 174. §-ba, amely értelmében: „Aki *mással szemben* valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoporthoz vagy a lakosság egyes csoportjaihoz tartozása vagy vélt tartozása miatt olyan, kihívóan közösségellenes magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy riadalmat keltsen, büntettet követ el...”

E tényállást az Országgyűlés, a közbiztonsági tevékenység jogellenes szervezése vétségének bevezetésével egyidejűleg a 2011 tavaszi gyöngyöspatai eseményekre (szélsőséges szervezetek a cigányságot megfélemlítő „járőrözése”) reagálva fogadta el. Tekintettel arra, hogy egyes konkrét személyek elleni súlyos, erőszakos vagy fenyegető cselekményeket túl a szélsőséges szervezetek tagjai jellemzően garázda jellegű magatartást tanúsítottak, e garázda jellegű gyűlölet-bűncselekmény tényállásának megalkotása indokolt volt. Ezt a tényállástípust a Tervezet is megtartja.

Ugyanakkor a garázdaság (Tervezet 383. §) tényállása – a gyűlölet-bűncselekmény garázda formájával szemben – nem kívánja meg, hogy a kihívóan közösségellenes magatartás „mással szemben” valósuljon meg, tehát a „szimpla” garázdaságnak nincs konkrét sértettje.

A Tervezet a 383. §-hoz fűzött indokolása szerint a kirívóan közösségellenes magatartás a társadalmi együttélés szabályaival való szembehelyezkedést jelenti, amely kizárólag aktív cselekvéssel valósítható meg, de a magatartás személy és dolog ellen is irányulhat. Az indokolást erősíti a Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó által kiadott Btk.-magyarázat is, mely szerint a garázda tevékenység megbotránkozás vagy riadalom keltésére alkalmas, vagyis a közönségben érzelmi elutasítást vált(hat) ki. Ebből következik, hogy a garázdaságnak jellemzően van ugyan „közönsége”, ám nyilvánvalóan a garázda

magatartások jellegéből fakadóan nem várja el a jogalkotó, hogy konkrét személy (sértett) ellen irányuljon a cselekmény. Ezt támasztja alá a BH2010. 177. is: „A megbotránkoztatás vagy riadalomkeltésre alkalmasság megállapíthatóságának nem feltétele mások tényleges jelenléte vagy észlelése, hanem elegendő annak akár távoli, de reális esélye is.”

A 2011. évi XL. törvény indokolásból is egyértelműen megállapítható, hogy a jogalkotó szándéka nem irányult arra, hogy a védett csoporthoz tartozás miatt elkövetett garázda jellegű cselekmények büntetethezőségét leszűkítse a konkrét sértett ellen irányuló cselekményekre.

Mindezekkel szemben a gyakorlatban a gyűlölet-bűncselekmény garázdaság formáját, a jogszabályhely jelenlegi megfogalmazás miatt („mással szemben”), a jogalkalmazó rendszerint nem állapítja meg, nem indít eljárást. A Társaság a Szabadságjogokért által a gyöngyöspatai garázda jellegű cselekményekért tett feljelentések miatt indult több nyomozást azért szüntettek meg, mert a nyomozó hatóság nem tartotta megállapíthatónak, hogy a magatartások konkrét személy ellen irányultak volna.

Javaslat

A fenti fogalmazási hiba által okozott jogalkalmazási hiányosságok miatt a védett csoport elleni erőszak garázda jellegű tényállásából [Tervezet 241.§ (1)] törölni szükséges a konkrét sértettre utaló tényálláselemet („mással szemben”). Ehelyett – támaszkodva a tényállást bevezető törvény indoklására is – az alábbi szövegjavaslatot érdemes alkalmazni:

241. §

(1) Aki valamely védett csoportra tekintettel olyan kihívóan közösségellenes magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy a védett csoport tagjaiban riadalmat keltsen, bűntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

E jogszabályszeveg alkalmazása esetén a 2011. évi módosítás valóban érvényt szerezhetne a gyakorlatban, a védett csoport tagjai vonatkozásában garázda magatartásokat hatékonyan szankcionálhatná a jogalkalmazó.

HALMAZATI KÉRDÉSEK, A MINŐSÍTÉS PROBLÉMÁJA

Problémafelvetés

Ahogy jelen dokumentum bevezetőjében felvázoltuk a jogalkalmazói gyakorlat szerint a Btk. 174/B. §-a miatt kizárólag olyan ügyekben ítéli el az elkövetőt a bíróság, amikor bántalmazásra is sor kerül. A bántalmazás olyan becsületet sértő cselekmény, amely a testet érinti (pl. ütés, rúgás, lökés, megfogás, leöntés, leköpés). Felmerül a kérdés, hogy abban az esetben, ha a bántalmazás testi sérülés okozásával is jár (Btk. 170. §), megállapítható-e a testi sértés megfelelő alakzatának és a közösség tagja elleni erőszaknak az anyagi halmazata, vagy az aljas indokból elkövetett testi sértést kell megállapítani, esetleg a testi sértés a közösség tagja elleni erőszak a specialitás viszonyában áll egymással?

A Magyar Helsinki Bizottság fent említett kutatása alapján megállapítható, hogy ebben a tekintetben nem egységes a jogalkalmazás, ellentétben az előítélet indítékából elkövetett emberöléssel, amely kapcsán a jogalkalmazási gyakorlat egységesen azt mutatja, hogy az emberölés aljas indokból elkövetett minősített esete állapítandó meg, és ezzel egyidejűleg kizárt a közösség tagja elleni erőszak megállapíthatósága.

A Complex Kommentár erre vonatkozóan az alábbiakat állapítja meg: „A bántalmazással megvalósuló elkövetési magtartás esetén is sor kerülhet a Btk. 170. §-ban írt testi sértésekkel történő halmazati minősítésre, ugyanis a Btk. 174/B. § törvényi tényállása megvalósul önmagában a bántalmazással, aminek nem szükségképpen következménye

a testi sérülés okozása. Ilyen esetben tehát a két bűncselekmény között valóságos anyagi halmazat jön létre. Ha az elkövető a sértettet a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási csoporthoz tartozása, illetve vélt tartozása miatt megöli, akkor a cselekménye a Btk. 166. § (2) bekezdés c) pontja alapján aljas indokból elkövetett emberölés büntettének minősül, és ebben az esetben a Btk. 174/B. § megállapítására nem kerülhet sor.”

A Complex Kommentár érvelése logikailag nem következetes, mert a testi sértésnek (mind a könnyű testi sértésnek, mind a hivatalból üldözendő súlyos testi sértésnek) van olyan minősített esete, amely – ugyanúgy, mint az emberölésnél – az aljas indokból történt elkövetést rendeli súlyosabban büntetni [Btk. 170.§ (3) bek.]. Ha tehát az emberölés esetén a rasszista, vagy más előítéletes indíték az aljas indok fogalmi körébe vonandó és nem állapítható meg egyidejűleg a közösség tagja elleni erőszak (a romák elleni sorozatgyilkosság ügyében is ennek megfelelően történt meg a vádemelés), úgy testi sértés esetén is erre az álláspontra kellene logikusan a jogalkalmazónak helyezkednie.

A kétszeres értékelés tilalma miatt az egyértelmű, hogy az aljas indokból elkövetett testi sértés vagy emberölés és a közösség tagja elleni erőszak anyagi halmazata nem állapítható meg. Ugyanakkor indokolható lehet a közösség tagja elleni erőszak és a testi sértés vagy az emberölés alapesete közötti anyagi halmazat megállapítása, ebben az esetben ugyanis nem merül fel a kétszeres értékelés tilalmának problémája.

Tudomásunk van olyan jogász felfogásról is, amely szerint a testi sértéshez képest a közösség tagja elleni erőszak lex specialis, ezért csak az utóbbi megállapításának van helye.

Javaslat

Egy új büntető törvénykönyv megalkotásakor – az ellentmondásos jogalkalmazói gyakorlatra és Complex Kommentár következtetlenségére is tekintettel – érdemes a jogalkalmazó számára – például a törvény indokolásában – egyértelmű iránymutatást adni a fenti kérdésben.

Amennyiben a cél az, hogy az anyagi halmazat ne legyen megállapítható, úgy ennek egyik megoldása lehet, ha a közösség tagja elleni erőszak szubszidiárius tényállássá válik („ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg”). Ez a megoldás ugyanakkor azzal is járhat, hogy a szubszidiárius gyűlölet-bűncselekményt kevésbé fontosnak ítéli majd a jogalkalmazó, tehát magában rejt bizonyos veszélyeket.

A következetes jogalkalmazást segítené az is, ha az aljas indokról leválasztanák az előítélet indítékot, mert ez nyomatékosítaná a megfelelő tényállás alkalmazását (lásd az aljas indokról szóló részt).

Függetlenül attól, hogy mely megoldást tartja a jogalkotó követendőnek, rendkívül fontos, hogy (legalább) a törvény miniszteri indokolása konzekvens módon foglaljon állást a kérdésben.

Az is a megoldást szolgálná, ha a kérdésben jogegységi döntés születne. Ennek megalkotás indokolt, hiszen a bírósági szervezetről szóló 2011. évi CXLI. törvény 32. §-a szerint erre akkor van lehetőség, ha a joggyakorlat továbbfejlesztése vagy az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében elvi kérdésben jogegységi határozat meghozatala szükséges.

AZ ELŐKÉSZÜLET BÜNTETÉSE

Problémafelvetés

A Tervezet mind a védett csoport tagja / közösség tagja elleni erőszak (241. §), mind az egyesülési, a gyülekezési szabadság, valamint a választási gyűlésen való részvétel jogának megsértése (242. §) esetén megszüntetné az előkészületi magatartás

büntethetőségét. A Tervezet indokolása szerint a változásokra azért kerül sor, mert „e bűncselekmény tárgyi súlya azt nem indokolja”. A Tervezet e rendelkezéseinek elfogadása esetén tehát nem erősödne, hanem kifejezetten gyengülne a gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozó büntetőjogi szabályozás.

A védett csoport / közösség tagja elleni erőszak bűncselekménye, különösen annak minősített esete súlyos bűncselekménynek számít: az alapeset három, illetve egytől öt évig terjedő, a minősített eset két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető. A Tervezet számos olyan bűncselekmény esetén büntetni rendeli az előkészületet, amely ugyanilyen vagy jóval enyhébb elbírálás alá esik: így például büntethető a súlyos testi sértés (büntetési tétele: három évig terjedő szabadságvesztés) előkészülete; emberi test tiltott felhasználásának (büntetési tétele: három évig terjedő szabadságvesztés) előkészülete; és a teljesítményfokozó szerrel visszaélés (büntetési tétele: két évig terjedő szabadságvesztés) előkészülete is.

A jogalkotó szerint az előkészület büntethetőségének eltörlésére azért kerülhet sor, mert az előkészületi tevékenység rendkívül nehezen bizonyítható, illetve a gyakorlatban nem kerül sor előkészületi cselekmény miatti eljárásra (a kodifikátor nem akar „üres tényállásokat” alkotni).

A gyakorlati tapasztalatok azonban ennek az ellenkezőjét mutatják: a gyűlölet-bűncselekményeket nagyon gyakran szervezett szélsőjobboldali csoportok követik el, amelyek a bűncselekmény elkövetésére az interneten, illetve a szélsőjobboldali médiában szervezkednek. Míg a bántalmazás vagy kényszerítés során az elkövetők motivációja gyakran valóban nehezen feltárható, az erőszakos fellépésre való felhívás, illetve az abban való megállapodás során az elkövetők gyakran egyértelműen utalnak a támadás indítékára, az áldozatok valamely társadalmi csoporthoz tartozására. Mivel az ilyen előkészületi magatartásoknak írásbeli nyoma van, azok a bizonyítás során könnyen felhasználhatóak. A sikeres fellépés lehetőségét mutatja, hogy a bíróság 2011 októberében másodfokon is bűnösnek mondta ki Toroczkai Lászlót a kuruc.info internetes portálon a 2009-es Meleg Méltóság Menet erőszakos megtámadására buzdító felhívásának közzététele miatt.

Az előkészületi cselekmények jogalkalmazásbeli hiányára való hivatkozás azért nem indokolt, mert a befejezett cselekmények hivatalos száma is igen alacsony. Azonban alappal feltételezhető, hogy a megfelelő jogszabályi háttér és jogalkalmazás kialakítása esetén a felszínre kerülő bűncselekmények befejezett és előkészületi formájának regisztrált száma is növekedni fog.

Javaslat

A fentiek alapján indokolt a hatályos Btk. rendelkezéseinek megfelelően az előkészületi magatartás büntethetőségének visszaállítása a közösség tagja elleni erőszak (241. §) és az egyesülési, a gyülekezési szabadság, valamint a választási gyűlésen való részvétel jogának megsértése (242. §) esetén.

ALJAS INDOK – ELŐÍTÉLETES INDOK ELVÁLASZTÁSA

Problémafelvetés

A hatályos Btk. és a Tervezet szerint is az előítéletes indokból elkövetett cselekményekre nevesítve csak a védett csoport tagja/ közösség tagja elleni erőszak (241. §) és a védett csoport / közösség elleni uszítás (376. §) bűncselekményei hivatkoznak. Ezek mellett azonban a bírósági joggyakorlatban egyértelműen kimunkált, hogy az egyes bűncselekményeknél minősítő körülményként szereplő „aljas indokból” való elkövetés körébe beletartoznak az előítélet által motivált bűncselekmények. Az aljas indok vagy cél a következő bűncselekmények esetén minősítő körülmény mind a hatályos Btk.-ban, mind a Tervezetben: emberölés, testi sértés, személyi szabadság megsértése,

rágalmazás, jogellenes fogvatartás, alárendelt megsértése.

A jelenlegi kettős rendszer azonban több problémát is felvet. Általános tapasztalata a civil szervezeteknek, hogy a jogalkalmazók sok esetben nem ismerik, illetve nem ismerik fel a gyűlölet-motivációból elkövetett cselekményeket, illetve a vonatkozó jogi szabályozását. Okkal feltételezhető az is, hogy hasonló tájékozatlanság van azzal kapcsolatban is, hogy milyen indokok – így az előítélet – sorolhatók az aljas indok minősítő körülménye alá. Nem könnyíti a jogalkalmazó dolgát az sem, hogy az aljas indok definíciója nincsen meghatározva a Btk.-ban, azt csupán a bírósági jogalkalmazás tölti meg tartalommal. És bár a joggyakorlat szerint az előítéletes indokból való elkövetés egyértelműen beletartozik ebbe a kategóriába, ez aligha tekinthető általánosan ismert ténynek a jogalkalmazók, elsősorban a rendőrök körében.¹¹

Nyilvánvalóan a fenti okból következik az is, hogy a civil szervezetek tapasztalata szerint nagyon kevés esetben kerül sor felelősségre vonásra előítéletes indítékú cselekmények esetén aljas indokkal elkövetett bűncselekmény miatt.

A 174/B. szakasz és az aljas indokból elkövetett bűncselekmények tényállásainak gyakorlati alkalmazása esetén továbbá felmerülnek nehézségek a két bűncselekmény halmazatban való megállapítása kapcsán. Erről részletesen lásd a vonatkozó, a halmazati kérdések problematikájáról szóló fejezetet.

További jelentős probléma a statisztikai adatgyűjtés. A statisztikák készítése során a jelenlegi rendszerben ugyanis nem mutatható ki, hogy az aljas indítékból elkövetett bűncselekményeken belül pontosan milyen indíték állt fenn. Ennek következtében nincsen semmilyen adat a gyűlölet-bűncselekmények számára vonatkozóan azon, fentebb felsorolt bűncselekmények esetén, amelyeknél az aljas indok szerepel minősített esetként. Ez problémát jelent több szempontból is. Egyrészt a gyűlölet-bűncselekmények ellen fellépni hivatott magyar Kormány, illetve állami szervek így nem rendelkeznek adatokkal azzal kapcsolatban, hogy milyen nagyságrendű az gyűlölet-bűncselekményekhez köthető társadalmi-kriminológiai probléma. Másrészt pedig nem tud eleget tenni Magyarország azon nemzetközi kötelezettségeinek, amelyek a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos adatszolgáltatásra vonatkoznak.

Javaslat

1. Külön minősítő körülmény

A fent részletezett problémák orvosolhatóak azzal a megoldással, hogy az aljas indok minősítő körülményről leválasztásra kerül a gyűlölet-bűncselekmények szempontjából védett csoportok tagjával szemben, a csoporthoz tartozás miatt történő elkövetés. Azoknál a bűncselekményeknél tehát, ahol eddig szerepelt az „aljas indokból vagy célból” kitétel, egy újabb minősített esetként be lehetne illeszteni egy, az előítélet által motivált elkövetésre vonatkozó minősítő körülményt.

A védett csoporthoz való tartozás vagy vélt tartozás miatt történő elkövetés minősítő körülményt adott esetben (ha a jogalkotó ezt a javaslatot fogadja el – lásd a rongálásról és zaklatásról szóló részeket) a rongálás és a zaklatás tényállásához is be kell illeszteni.

Szövegjavaslatunk az új minősítő körülmény „a védett csoporthoz való tartozás vagy vélt tartozás miatt” fordulat. Tehát a testi sértés bűncselekményének Tervezet szerinti szövegében például az alábbiak szerint jelenne meg a minősített eset:

176. §

[...]

(4) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a könnyű testi sértést

a) aljas indokból vagy célból,

¹¹ Az ismerethiányt „erősítheti” az is, hogy nem minden büntetőjogi tankönyv említi meg, hogy az előítélet indíttatású elkövetés aljas indoknak minősül.

b) védett csoporthoz tartozás való tartozás vagy vélt tartozás miatt, illetve
c) védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen személy sérelmére követik el.

Előnye lenne az előítélet motívum aljas indok fogalmi köréből való kiemelésének, hogy határozott és egyértelmű üzenetet közvetít a jogalkalmazók felé a gyűlölet-bűncselekmények elleni fellépés tekintetében. Ezen túl a gyűlölet-bűncselekmények viszonylagos ismeretlenségén is segítene a javaslat, hiszen már a jogi rendelkezések szövegéből is világosan kitűnne, hogy a minősített eset az előítéletből elkövetett bűncselekményekre vonatkozik. Ez megfelelő iránymutatás lenne azon jogalkalmazóknak is, akik a büntetőjogi tényállásokhoz kapcsolódó bírósági joggyakorlatot nem ismerik behatóan. Segítené a halmazattal kapcsolatos bizonytalanságok elosztatását is, ha az aljas indokról leválasztanák az előítélet indítékot, mert ez nyomatékossá tenné a megfelelő tényállás alkalmazását.

Végül pedig az adatgyűjtéssel kapcsolatos problémákat is megoldaná a javaslat, mert a nevesített minősítő körülményről pontos statisztikákat lehetne vezetni. Nyilvánvalóan ezzel megnőne a nyilvántartott gyűlölet-bűncselekmény száma is Magyarországon. Ebből azonban nem következne az ország kedvezőtlenebb megítélése, hiszen egyértelmű, hogy a jelenlegi szám adatok még megközelítőleg sem tükrözik a valós helyzetet. Sőt az előítélet motívum nevesítése mindenképpen pozitív kormányzati lépésként értékelhető, hiszen fontos politikai üzenetet tartalmaz, segíti és ösztönzi a jogalkalmazást, valamint hozzájárul a probléma valós mértékének feltárásához.

Fel lehet hozni a nevesítés ellen azt az érvet, hogy a jelenlegi eszmefuttatás alapján indokolttá válhatna más, eddig az aljas indíték körébe tartozó motívumokat (bosszú, féltékenység, egyes szexuális indítékok, stb.) is nevesíteni, ami pedig ellentmondana az egyszerűsítést szorgalmazó kodifikációs szándéknak. Figyelemmel kell lenni azonban ezzel kapcsolatban arra, hogy az olyan jelenségek, mint a rasszizmus, romaellenesség vagy homofóbia társadalmilag nagyságrendekkel veszélyesebb problémát jelentenek, mint az aljas indokhoz kapcsolódó más jelenségek, és ezért indokolt az előítéletes indíték külön nevesítése.

2. Az aljas indok értelmezése

Amennyiben a fenti javaslat ellenére a jogalkotó továbbra is az aljas indok fogalmi körén belül kívánja kezelni az előítélet-indítékkal elkövetett eseteket, úgy érdemes az értelmező rendelkezések között, nyitott felsorolás formájában értelmezni az aljas indok lehetséges formáit, felsorolva ezek között a rasszista, homofób, transzfób, antiszemita és egyéb előítélet-motívumokat. Ez alkalmas lenne arra, hogy a jogalkalmazásnak irányt mutasson. Ugyanakkor az előítélet-indíték aljas indok fogalmi körében történő elhelyezése továbbra is megnehezíti a gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozó adatgyűjtést.

Ha a jogalkotó ezt a megoldást sem fogadja el, az aljas indok lehetséges formáit legalább a törvény indokolásában fontos lenne tisztázni.